

تحلیل عوامل محیطی مؤثر بر میزان جرائم شهری در راستای خلق فضایی ایمن و پیاده‌مدار

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۸/۲۵ تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۱۰

از صفحه ۵۷ تا ۸۲

سید خلیل سید علی‌پور^۱، مریم عشقی^۲

چکیده

زمینه و هدف: از آنجا که جرائم در بستر مکان رخ می‌دهند، طراحی مناسب محیط که در قالب معماری و شهرسازی نمود می‌یابد، می‌تواند راه‌حل مناسبی در پیشگیری از وقوع جرم باشد. هدف این تحقیق، تحلیل عوامل محیطی مؤثر بر میزان جرائم شهری در راستای خلق فضایی ایمن و پیاده‌مدار در محدوده مطالعاتی حوزه میدان امام خمینی تهران براساس مدل سوات است.

روش: تحقیق حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی انجام و معیارهای به دست آمده براساس مدل سوات مورد ارزیابی قرار گرفت. برای تکمیل اطلاعات به دست آمده، پرسشنامه‌ای با جامعه آماری تعداد ۳۰ نفره از بین مدیران قبلی و فعلی شهری، پژوهشگران و کارشناسان شهری برای وزن‌دهی و امتیازدهی وضع موجود برای تمامی عوامل داخلی و خارجی در چهار حوزه کاربری زمین، حرکت و دسترسی، کالبدی و منظر شهری ترتیب داده شده است.

یافته‌ها: در حوزه نظام کالبدی، مهم‌ترین ضعف، عامل تراکم با امتیاز وزن‌دار ۰/۲، مهم‌ترین قوت، عامل وجود مجموعه‌های فضایی، کانون‌ها و فضاهای شاخص (میدان‌ها و خیابان‌های قدیمی) با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴، مهم‌ترین فرصت، عامل احیای استخوان‌بندی اصلی تاریخی و ارزش‌های نهفته در تک بناها، بدنه محورها و فضاهای عمومی با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴ و مهم‌ترین تهدید، عامل عدم توجه به حفاظت و مرمت نواحی تاریخی و بناهای ارزشمند با امتیاز وزن‌دار ۰/۱۶۶ است.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج تحقیق، مهم‌ترین زیرمعیارها شامل استخوان‌بندی فضایی، نظام بلوک و قطعه‌بندی زمین و فرسودگی بافت است و روشنایی محیط، فرسودگی بافت، تنوع کاربری‌های گوناگون و افزایش کیفیت شبکه معابر در کاهش وقوع جرائم شهری منطقه مورد مطالعه تأثیرگذار است.

کلید واژه‌ها: جرائم شهری، عوامل محیطی، فضای ایمن و پیاده‌مدار، میدان امام خمینی (ره).

استناد: سید علی‌پور، سید خلیل و عشقی، مریم (بهار ۱۴۰۰). تحلیل عوامل محیطی مؤثر بر میزان جرائم شهری در راستای خلق فضایی ایمن و پیاده‌مدار. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۶ (۶۰)، صص ۸۲-۵۷.
DOR: dori.net/dor/20.1001.1.17359367.1400.16.1.3.1

۱. عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی ناجا، تهران، ایران (نویسنده مسئول)،

s.alipour1380@gmail.com

۲. کارشناس ارشد شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران، eng.m.esh1992@gmail.com

مقدمه

برخی مکان‌های شهری به دلیل ساختار کالبدی خاص و همچنین ویژگی‌های اجتماعی - اقتصادی ساکنان آن، امکان و فرصت بیشتری برای وقوع جرم دارند. در مقابل، برخی مکان‌ها مانع و بازدارنده فرصت‌های مجرمانه هستند. همین امر موجب می‌شود تا بزهکاران در انتخاب محل بزهکاری خود به دنبال کم‌خطرترین و مناسب‌ترین فرصت‌ها و شرایط مکانی برای ارتکاب عمل مجرمانه باشند. حضور انسان در فضاهای شهری موجب پویایی، سرزندگی و تقویت تعاملات اجتماعی در این فضاها می‌شود که یکی از مهم‌ترین جنبه‌های آن حرکت پیاده است. پیاده‌روی برترین شکل تعامل انسان با محیط است و پیاده محوری به عنوان سالم‌ترین، اقتصادی‌ترین و پویاترین روش جابه‌جایی انسان محسوب می‌شود (تاجر، کریمی و حاجیان، ۱۳۹۴، ص ۱۴). مسیر پیاده، تجلی‌گاه حیات مدنی شهر و محل رخداد فعالیت اجتماعی شهروندان در حیات شهری است (بهشتی زواره، صنیعی‌آبادی و مریخی‌پور، ۱۳۹۳، ص ۶۲). فضاهای شهری پیاده‌مدار، مکان‌هایی برای حضور شهروندان و مشارکت آن‌ها در زندگی جمعی‌شان هستند که پرداختن به کیفیت آن‌ها سرزندگی‌شان را به حداکثر می‌رساند. از شاخص‌ترین این کیفیات، ایمنی و امنیت است (سیف الهی فخر، لاریمیان و معززی، ۱۳۹۲، ص ۳۱).

با افزایش رشد شهرنشینی در بسیاری از نواحی جهان، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه بر مشکلات و نارسایی‌های زندگی شهری افزوده شده است. از جمله این مشکلات می‌توان به افزایش جرم و جنایت در شهرها و ناامنی اشاره کرد. از طرفی، در فضاهای شهری از جمله پیاده‌راه‌ها، عوامل اجتماعی مختلف باعث بروز ناهنجاری‌های رفتاری و ایجاد محیطی مستعد جرم می‌شود. افزایش جرم و تنوع آن در جوامع شهری نه تنها با اصول نظم اجتماعی تعارض دارد، بلکه به همراه خود، هدر رفتن منابع اقتصادی، سرخوردگی شهروندان و وخامت کلی در کیفیت زندگی را به ارمغان می‌آورد و با کاهش امنیت اجتماعی، پایه‌های زندگی اجتماعی را تهدید می‌کند (حاتمی‌نژاد، ۱۳۸۷، ص ۲۹). در حالی که تحقیقات و تئوری‌های جرم‌شناسان بر روی

افراد و اجتماعات تأکید داشت، با گذشت زمان جرم‌شناسان متوجه شدند که مکان‌های خاص بر وقوع جرم تأثیرگذار می‌باشند؛ به طوری که در چند دهه گذشته، تئوری‌های تحلیل فضایی در جرم‌شناسی از تأکید بر روی انگیزه مجرمان به مطالعه نقاط وقوع بزهکاری انتقال یافت (برتاو، ۱۳۹۱، ص ۲۹). از جمله فعالیت‌های انجام‌شده در دهه‌های گذشته این است که پژوهشگران و متخصصان شهری به نقش شهرسازی از طریق اتخاذ تدابیر و سیاست‌ها در به وجود آوردن محیط‌های مطلوب و ترکیب مناسب کاربری‌های مختلف شهری در پهنه فضاها موجود شهر آگاهی دارند و به نظریه‌هایی مانند فضاها قابل دفاع و پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی و جرم‌شناسی محیطی دست یافته‌اند. آن‌ها بر این باورند که با به کارگیری اصول و پایه‌های نظریه‌های یادشده در شهرسازی، می‌توان از وقوع جرم و بزهکاری در محیط شهری پیشگیری کرد یا میزان آن را کاهش داد (تقوایی، وارثی و سلطانی، ۱۳۹۰، ص ۶۷).

در بین شهرهای کشور، شهر تهران از نظر مسائل اجتماعی - اقتصادی جایگاهی ویژه دارد. این شهر طی چند دهه اخیر با فاصله‌های قابل توجه از دیگر شهرها رشدی شتابان داشته است. شهر تهران به عنوان پایتخت کشور و بزرگ‌ترین کلانشهر ایران به دلیل شرایط خاص کالبدی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی حاکم بر آن، با میزان بالای ناهنجاری‌های اجتماعی مواجه است. نکته مهم آن است که میزان جرائم ارتكابی در بخش مرکزی شهر تهران که به طور تقریبی بر منطقه ۱۲ و بخشی از مناطق ۱۱ شهرداری منطبق است و به تهران عهد ناصری شهرت دارد، بسیار بیش از سایر مناطق شهری است. با توجه به اینکه محدوده مورد مطالعه باید هر دو قابلیت پیاده‌مداری و جرم‌خیزی را داشته باشد، حوزه میدان امام خمینی (و خیابان‌های اطراف آن) مورد مطالعه قرار گرفته است. هدف تحقیق حاضر، بررسی عوامل محیطی مؤثر بر میزان جرائم شهری در راستای خلق فضاهایی ایمن و پیاده‌مدار است و مسئله اصلی تحقیق این است که چه عوامل محیطی در وقوع جرائم شهری تأثیرگذارند؟

مطالعات و پژوهش‌های متعددی در ارتباط با موضوع مورد بحث توسط محققان و اندیشمندان این حوزه انجام شده است که به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌شود. علی‌وردی‌نیا (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «مدیریت پیشگیری از جرم در ایران»، به واکاوی مدیریت پیشگیری از جرم در ایران پرداخته است. ایشان در زمینه اولویت‌بندی راهبردها و برنامه‌های پیشنهادی برای مدیریت پیشگیری از جرم در ایران مراحل را بیان می‌کند که عبارت‌اند از: تغییر نگرش عمومی برای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، توانمندسازی اقتصادی افراد، تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد، افزایش تعامل نهادهای مسئول و راه‌اندازی نظام رصد پیشگیری از جرائم و توسعه خدمات اجتماعی به مردم که نشانگر مشارکت تمامی نهادهای دولتی و خصوصی در زمینه پیشگیری از جرم است. همچنین، فرزین‌راد و محمدی‌فرد (۱۳۹۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «رویکردی بر مقوله پیشگیری از جرم در پرتو نظام قانونی ایران (با تأکید بر قانون جدید پیشگیری از جرم)»، به بررسی موضوع مدیریت پیشگیری از جرم در ایران در پرتو قانون پیشگیری از جرم پرداخته‌اند که نتایج آن نشان می‌دهد، ارائه قانون پیشگیری از وقوع جرم با توجه به وضعیت کنونی نظام عدالت کیفری و اثربخشی نامطلوب این نظام در مبارزه با جرم ضرورتی غیرقابل‌انکار است که منجر به اجرایی شدن بند ۵ اصل ۱۵۶ قانون اساسی نیز خواهد شد. ساریخانی و سلطانی بهلولی (۱۳۹۵) نیز در مقاله‌ای با عنوان «نقش قوه مجریه در پیشگیری اجتماعی از جرم»، نتیجه گرفته‌اند که مطابق اصل ۱۵۶ قانون اساسی، پیشگیری از جرم یکی از وظایف قوه قضاییه است. با این حال، نظام عدالت کیفری تنها می‌تواند در پیشگیری کیفری مداخله کند و به موجب وظایف پیش‌بینی‌شده برای دولت در اصول بیست و هشتم تا سی و یکم قانون اساسی، تأمین رفاه اجتماعی و حذف بسترهای اجتماعی ارتکاب جرم در حیطه وظایف قوه مجریه قرار گرفته است. بنابراین، قوه مجریه با وظایفی که برای ارتقای سطح زندگی و رفاه اجتماعی افراد جامعه بر عهده دارد، در راستای کاهش شرایط اجتماعی ارتکاب جرم گام برمی‌دارد.

حیدری، پیوسته گر و کیایی (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان «پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در شهر زنجان» به این نتیجه رسیدند که توزیع متعادل کاربری در سطح شهر می‌تواند باعث افزایش نظارت اجتماعی در مناطق خلوت و کاهش تراکم جمعیت در بخش‌های متراکم شود و از بروز جرم پیشگیری کند. بارانی و همکاران (۱۳۹۷) نیز در تحقیقی با عنوان «مقایسه تطبیقی تحلیل فضایی - مکانی جرائم شهری»، به این نتایج دست یافتند که جرائم در سطح منطقه مورد مطالعه از دامنه بالایی برخوردار است، به گونه‌ای که متناسب با نوع جرم در دو منطقه موردنظر از تفاوت‌هایی نیز به لحاظ کمی برخوردار است. جرائمی مانند سرقت، تخریب اموال و مزاحمت‌های خیابانی در منطقه یک و جرائمی مانند مصرف مواد مخدر، فروش و توزیع مواد مخدر، شرارت و نزاع خیابانی در سطح منطقه دو شایع است. همچنین، شجاعیان و همکاران (۱۳۹۸) مقاله‌ای با عنوان «بررسی تأثیر توده و فضای شهری بر کمیت وقوع جرم در شهر بهبهان» انجام داده‌اند که نتایج آن نشان داده است تناسب توده و فضا در شهر رعایت نشده است و حجم توده و بافت بر شهر نسبت به فضاهای خالی بیشتر بوده و تمرکز آن در بخش مرکزی شهر است، به گونه‌ای که پهنه‌های اطراف شهر و حواشی شهر را فضاهای خالی تشکیل داده است که این امر ناهمگونی بافت فیزیکی محیط را نمایان می‌کند و بالاترین میزان جرائم شهری در توده‌های شهری و بافته‌ای متراکم بخش مرکزی شهر وقوع یافته است.

اشنایدر و کیتچن^۱ (۲۰۱۳) در تحقیقی در زمینه «امنیت در فضاهای عمومی شهری»، روند توسعه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در دو کشور آمریکا و بریتانیا را به‌طور جداگانه مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و سپس مقایسه کرده و تجارب این دو کشور را به کشورهای دیگر که مایل هستند در این راه قدم بردارند، ارائه کرده‌اند. فوستر^۲ (۲۰۱۴) نیز در مطالعه‌ای در زمینه «امنیت در فضاهای عمومی شهری»، با یک مدل رگرسیون خطی، تأثیرات ترس از جرم در راه رفتن و پیاده‌روی افراد را در استرالیا

1.Schneider & Kitchen

2.Foster

بررسی و تحلیل کردند. نتایج یافته‌ها نشان داد با افزایش مداخلات و تصمیم‌گیری‌هایی می‌توان ترس از جرم را کاهش و میزان پیاده‌روی را افزایش داد. علاوه بر عوامل فردی و اجتماعی ارتکاب جرم مانند فقر و نیازمندی‌های اقتصادی، اعتیاد، بیکاری، بیماری‌های روانی، تأثیر دوستان ناباب، انتقام، حرص و طمع و غیره، مؤلفه‌های محیطی در انتخاب مناطق برای ارتکاب جرم تأثیر دارند. اگرچه مجرمان در ارتکاب جرم از تکنیک‌های اجرایی و شیوه‌های متفاوتی استفاده می‌کنند، برخی ویژگی‌ها در مناطق، آن‌ها را برای فعالیت مجرمانه جذاب و مطلوب می‌سازد (رستمی تبریزی، ۱۳۸۸، ص ۲۱).

جرائم شهری: جرائمی هستند که در محیط شهری روی می‌دهند. منظور از محیط شهری نیز همین مفهوم جغرافیایی و اجتماعی آن است و از این لحاظ شامل حومه شهر و اشخاصی که به‌طور غیررسمی در حاشیه شهرها اسکان دارند نیز می‌شود. اگرچه شهرها دارای نقاط کور زیادی بوده و مستعد جرائم بیشتری نسبت به سایر نقاط هستند (حیدرزاده، احمدی و رضایی، ۱۳۹۲، ص ۶۹).

امنیت محیطی: افزایش امنیت محیطی و به تبع آن پیشگیری از جرم در راستای بهبود کاربری فضای شهری از مهم‌ترین رویکردهایی است که جوامع پیشرفته در زمینه علوم اجتماعی، مدیریتی و طراحی محیط به آن توجه دارند. جدا از اثرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از برنامه‌ریزی و طراحی محیط‌های امن شهری بر الگوهای رفتاری شهروندان و بهبود کیفیت محیطی فضاهای شهری، تبیین ویژگی‌ها و اثرات مرتبط بر نقش کالبدی شهر بر کاهش جرائم شهری با کاستن از وقوع جرم، موضوع مستقل و بااهمیتی است که در قالب تئوری‌های نوین شهرسازی بدان اشاره شده است (بهشتی زواره و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۸۸). امنیت و احساس امنیت شدیداً تحت تأثیر ساختار و سازمان فضاهای شهری قرار گرفته‌اند. برخی از مناطق، باصفا و با روح هستند و حس خوشایندی را به انسان انتقال می‌دهند فرد با خیال آسوده در این مناطق قدم می‌زند. درحالی که برخی مناطق دیگر، اضطراب و حتی ترس را به انسان انتقال می‌دهند. در

چنین مناطقی، افراد هر روز این نوع احساسات را تجربه می‌کنند و از این‌رو، رفتار تغییر می‌کند. خطر و ترس غالباً آزادی حرکت را در شهر محدود می‌کند و در نتیجه موجب کاهش کیفیت زندگی می‌شود (محمدنسل، ۱۳۹۳، ص ۲۳۵).

پیاده‌مداری: قابلیت پیاده‌مداری میزان مطلوبیت محیط مصنوع برای حضور مردم، زندگی، خرید، ملاقات، گذران اوقات و لذت بردن از آن در یک پهنه است. یکی از بهترین روش‌های سریع سنجش پیاده‌مداری یک بلوک، کریدور یا محله شمارش تعداد عابرانی است که در یک فضا پیاده‌روی کرده، مکث می‌کنند و از آن لذت می‌برند. تنوع مردم و خصوصاً حضور کودکان، سالمندان و مردم با ناتوانایی‌های خاص، نشانگر کیفیت موفقیت و سالم و بی‌خطر بودن یک فضای پیاده‌مدار است. در این فضاهاست که از طریق پیاده‌روی، امکان مشاهده مکان‌ها و فعالیت‌ها و احساس شور و تحرک زندگی و کشف ارزش‌ها و جاذبه‌های نهفته در محیط شهر برای شهروندان فراهم می‌شود. این پدیده از نظر ادراک، هویت فضایی، احساس تعلق به محیط و دریافت زیبایی از اهمیت اساسی برخوردار است (رضازاده، زبردست و لطیفی، ۱۳۹۰، ص ۱۹).

فرسودگی بافت: فرسودگی یکی از مهم‌ترین مسائل مربوط به فضای شهری است که باعث بی‌سازمانی، عدم تعادل، عدم تناسب و بی‌قوارگی آن می‌شود. فرسودگی عاملی است که به زدودن خاطرات جمعی، افول حیات شهری واقعی و شکل گرفتن حیات شهری روزمره‌ای کمک می‌کند. این عامل با کاهش عمر اثر و با شتابی کم‌ویش کند، باعث حرکت به سوی نقطه پایانی اثر می‌شود. (سرایبی و مهره کش، ۱۳۹۴، ص ۱۷).

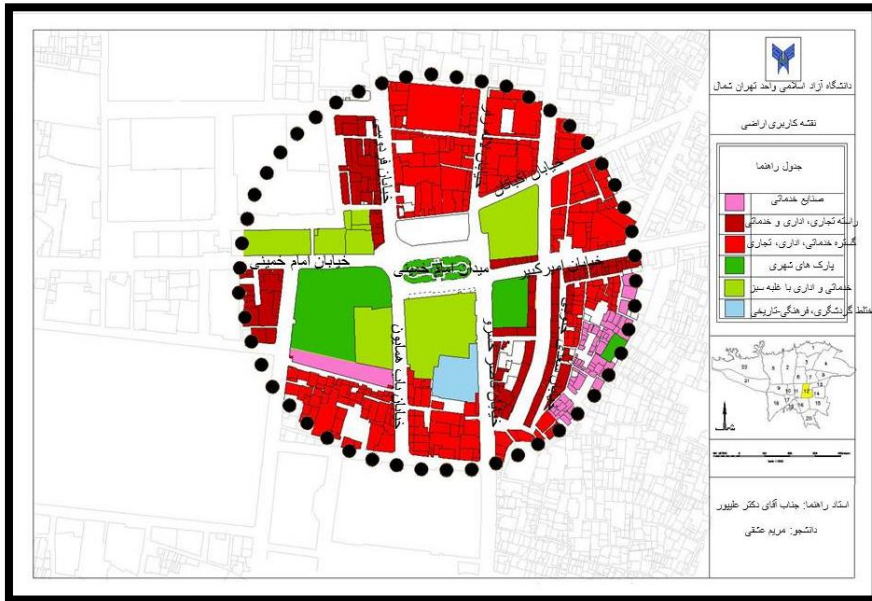
کاربری اراضی: استفاده بهینه و مطلوب از اراضی برای فعالیت‌ها و عملکردهای مختلف شهری همواره از بحث‌های اساسی در برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی بوده است (ضرابی، وارثی و قنبری، ۱۳۹۱، ص ۵۳).

- **کیفیت شبکه معابر:** شبکه معابر شهری یکی از ارکان عمده شهرها هستند که یک‌سوم از زمین‌های کل شهر را به خود اختصاص می‌دهد و استخوان‌بندی شهرها را تشکیل می‌دهد (کاظمی نیا و میمندلی پاریزی، ۱۳۹۶، ص ۴۴).

روش

روش پژوهش حاضر، توصیفی - تحلیلی بوده و گردآوری اطلاعات موردنیاز پژوهش از طریق مطالعات دقیق کتابخانه‌ای و استفاده از اسناد و مدارک و مشاهده و برداشت‌های میدانی برای ثبت اطلاعات صورت گرفته، سپس برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش SWOT بهره گرفته شده است. برای این منظور، محیط داخلی و محیط خارجی حوزه میدان امام خمینی تهران مورد مطالعه قرار داده شد. جامعه آماری این پژوهش افراد خبره‌ای شامل اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها در رشته مدیریت، برنامه‌ریزی و طراحی شهری، مدیران اجرایی حوزه‌های مختلف شهری، کارشناسان شهرسازی شهرداری منطقه ۱۲ تهران و کارشناسان دفاتر نوسازی منطقه ۱۲ تهران بوده و نمونه آماری شامل ۳۰ نفر از متخصصان و صاحب‌نظران بخش دولتی و خصوصی در حوزه شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری است. در این تحقیق، به منظور تعیین ضریب پایایی پرسشنامه‌ها، عوامل بیرونی و درونی مؤثر بر محدوده از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. آلفای کرونباخ جامعه نمونه در عوامل داخلی ۰/۸۸۹ و عوامل خارجی ۰/۸۷۰ است. قلمرو زمانی این پژوهش بهمن‌ماه سال ۱۳۹۶ تا اواخر شهریورماه سال ۱۳۹۷ و قلمرو مکانی آن نیز حوزه میدان امام خمینی «منطقه ۱۲ شهرداری تهران»^۱ است که میدان امام خمینی و هفت خیابان اطراف آن را شامل می‌شود.

۱. منطقه ۱۲ یکی از مناطق قدیمی شهر تهران محسوب می‌شود که ۲۵۰ هزار نفر جمعیت ساکن دارد. این منطقه با مساحت ۱۶/۹۱ کیلومترمربع شامل ۶ ناحیه و ۱۳ محله و همچنین دارای ۵۶/۳۹ کیلومتر معابر شریانی و ۶۹/۱۹ کیلومتر معابر جمع و پخش کننده و ۴ باب پایانه اتوبوسرانی و تاکسیرانی درون‌شهری و همچنین یک باب پارک آموزش ترافیک و ۴ کیلومتر مسیر دوچرخه‌سواری و حدود ۶ کیلومتر پیاده راه و چهارده ایستگاه فعال مترو و ۱۹۲ ایستگاه تاکسی و اتوبوس، با بیش‌ترین تعداد جذب و تولید سفر در قلب پایتخت است که از سمت شمال به مناطق ۶ و ۷ (خیابان انقلاب اسلامی)، از جنوب به مناطق ۱۵ و ۱۶ (خیابان شوش)، از شرق به مناطق ۱۳ و ۱۴ (خیابان ۱۷ شهریور) و از غرب به منطقه ۱۱ (خیابان وحدت اسلامی) محدود است. منطقه ۱۲ دربرگیرنده هسته تاریخی شهر تهران است و علی‌رغم این ارزش‌ها، بیش از یک‌سوم سطح منطقه فرسوده محسوب می‌شود. میدان توپخانه، میدان سپه یا میدان امام خمینی نام میدانی تاریخی واقع در مرکز تهران است و در حال حاضر، نوعی مرکزیت اداری و تجاری دارد (زارع، ۱۳۹۲، ص ۳۸).

شکل ۱ - نقشه کاربری اراضی

یافته‌ها

جدول ۱ - اطلاعات جمعیت شناختی

جنسیت	درصد	مدرک تحصیلی	درصد	سابقه کار	درصد	سن	درصد
زن	۲۰	کارشناسی	۳۲	کمتر از ۱۰ سال	۳۷	۲۰ تا ۳۵ سال	۳۲
مرد	۸۰	کارشناسی ارشد	۴۷	۱۱ تا ۲۰ سال	۳۲	۳۶ تا ۵۰ سال	۳۹
		دکتری	۲۵	۲۱ تا ۳۰ سال	۲۱	بالتر از ۵۰ سال	۲۹

فرضیه اول: به نظر می‌رسد روشنایی محیط به عنوان یکی از مؤلفه‌های منظر شهری در میدان امام خمینی در کاهش وقوع جرائم شهری مؤثر است. نتیجه ماتریس استراتژی‌های عوامل داخلی معیار دید و منظر شهری نشان می‌دهد که مهم‌ترین ضعف عامل W3، نابسامانی الحاقات و تابلوهای تبلیغاتی در بدنه و نمای ساختمان‌ها با امتیاز وزن دار ۰/۲۶۶، مهم‌ترین قوت عامل S1، وجود جداره و سیمای شهر تاریخی و ارزشمند در محورهای اصلی با امتیاز وزن دار ۰/۵۳۲، مهم‌ترین فرصت

عامل O2، امکان باز زنده‌سازی فضاهای جمعی، هویت‌ها و خاطره‌ها و گذار به فضاهای مدنی امروز با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴ و مهم‌ترین تهدید عامل T1، کاهش آرامش روانی به دلیل عدم هماهنگی بین مصالح، رنگ و تقسیمات افقی و عمودی نما با امتیاز وزن‌دار ۰/۱۶۶ است. همچنین، کل امتیاز وزن‌دار جدول ماتریس عوامل داخلی، ۲/۵۶۷ و پایین‌تر از میانگین (۳) است که نشان‌دهنده این است که ضعف‌ها در معیار دید و منظر شهری بر قوت‌ها غالب هستند. در ماتریس استراتژی‌های عوامل خارجی، مجموع امتیاز وزن‌دار عوامل خارجی ۲/۵ است که در اینجا هم عدد حاصله از میانگین (۳) پایین‌تر است و نشان‌دهنده این است که از فرصت‌های به دست آمده به درستی در جهت غلبه بر تهدیدها استفاده نشده است و تهدیدها بر فرصت‌ها غالب هستند و جایگاه راهبردی محدوده مورد مطالعه در ناحیه تهاجمی قرار می‌گیرد. ساماندهی محورها و فضاهای عمومی به‌منظور کاهش آلودگی بصری از طریق حذف اجزاء و عناصر زائد و مرمت کالبدی نماها در جهت حفظ عناصر ارزشمند و تاریخی در رده سوم ارائه می‌شود. با توجه به عدم نورپردازی مناسب و کاهش روشنایی محیط در شب به عنوان یکی از نقاط ضعف محدوده مورد مطالعه شناخته شد. باید به این موضوع هم اشاره کرد که هرچند نقاط ضعفی در محدوده مورد مطالعه در حوزه نورپردازی شهری و عدم روشنایی محیطی مناسب در حیات شب وجود دارد، اما به صورت کلی، روشنایی محیط در محدوده مورد مطالعه مطلوب و مناسب است و به عنوان عامل مؤثر نسب به دیگر عوامل محیطی در کاهش وقوع جرائم شهری در حوزه اثر میدان امام خمینی شناخته نمی‌شود. لذا فرضیه اول رد می‌شود.

فرضیه دوم: به نظر می‌رسد فرسودگی بافت به عنوان یکی از مؤلفه‌های کالبدی شهری در میدان امام خمینی در افزایش وقوع جرائم شهری مؤثر است.

نتیجه ماتریس استراتژی‌های عوامل داخلی معیار فرم کالبدی نشان می‌دهد که مهم‌ترین ضعف عامل W2، تراکم قطعات با مساحت بالای ۲۰۰۰ مترمربع در محدوده با امتیاز وزن‌دار ۰/۲، مهم‌ترین قوت عامل S2، وجود مجموعه‌های فضایی، کانون‌ها و فضاهای

شاخص (میدان‌ها و خیابان‌های قدیمی) با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴، مهم‌ترین فرصت‌عامل O1، احیای استخوان‌بندی اصلی تاریخی و ارزش‌های نهفته در تک بناها، بدنه‌محورها و فضاهای عمومی با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴، و مهم‌ترین تهدید‌عامل T2، عدم توجه به حفاظت و مرمت نواحی تاریخی و بناهای ارزشمند با امتیاز وزن‌دار ۰/۱۶۶ است. همچنین، کل امتیاز وزن‌دار جدول ماتریس عوامل داخلی، ۲/۶۳۱ و پایین‌تر از میانگین (۳) است که نشان‌دهنده این است که ضعف‌ها در معیار فرم کالبدی بر قوت‌ها غالب هستند و در ماتریس استراتژی‌های عوامل خارجی، مجموع امتیاز وزن‌دار عوامل خارجی، ۲/۳۶۷ است که در اینجا هم عدد حاصله از میانگین (۳) پایین‌تر است و نشان‌دهنده این است که از فرصت‌های به دست آمده به درستی در جهت غلبه بر تهدیدها استفاده نشده است و تهدیدها بر فرصت‌ها غالب هستند و جایگاه راهبردی محدوده مورد مطالعه در ناحیه تهاجمی قرار می‌گیرد. احیای مشخصه‌های سیمای شهری و هویتی و محصور کردن فضاهای عمومی با ساختمان‌های دارای بدنه فعال در رده سوم ارائه می‌شود. با توجه به فرسودگی فزاینده بناها، مجموعه‌ها و بافت‌ها با تخریب شدن عرصه‌های عمومی به عنوان یکی از نقاط ضعف محدوده مورد مطالعه شناخته شد و باید به این موضوع اشاره کرد که هرچند نقاط ضعفی در محدوده مورد مطالعه در حوزه بافت فرسوده وجود دارد، اما به صورت کلی، به عنوان عامل مؤثر نسب به دیگر عوامل محیطی در میزان جرائم شهری در حوزه اثر میدان امام خمینی شناخته نمی‌شود. لذا فرضیه دوم رد می‌شود.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد تنوع کاربری‌های گوناگون به عنوان یکی از مؤلفه‌های کاربری زمین در میدان امام خمینی در کاهش وقوع جرائم شهری مؤثر است. نتیجه ماتریس استراتژی‌های عوامل داخلی معیار کاربری زمین نشان می‌دهد که مهم‌ترین ضعف‌عامل W5، گریز جمعیت اصیل، کثرت مهاجران و خانوارهای تک‌نفره با امتیاز وزن‌دار ۰/۲، مهم‌ترین قوت‌عامل S2، تراکم کاربری‌ها و مشاغل مختلف تجاری و امکان اشتغال با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴، مهم‌ترین فرصت‌عامل O5، امکان رونق دادن به فعالیت در شب با استقرار کاربری‌های تجاری مناسب با امتیاز وزن‌دار

۰/۶۶۴ و مهم‌ترین تهدید عامل T5، حرکت مهاجران از حاشیه به مرکز شهر به دلیل نزدیکی به محل کار و فعالیت با امتیاز وزن‌دار ۰/۲ است. همچنین، کل امتیاز وزن‌دار جدول ماتریس عوامل داخلی، ۲/۴۶۹ و پایین‌تر از میانگین (۳) است که نشان‌دهنده این است که ضعف‌ها در معیار کاربری زمین بر قوت‌ها غالب هستند و در ماتریس استراتژی‌های عوامل خارجی، مجموع امتیاز وزن‌دار عوامل خارجی، ۲/۶ است که در اینجا هم عدد حاصله از میانگین (۳) پایین‌تر است و نشان‌دهنده این است که از فرصت‌های به دست آمده به درستی در جهت غلبه بر تهدیدها استفاده نشده است و تهدیدها بر فرصت‌ها غالب هستند و جایگاه راهبردی محدوده مورد مطالعه در ناحیه تهاجمی قرار می‌گیرد. بسترسازی کریدوری خطی در جهت احیای لبه تجاری ارزشمند، استقرار کارکردهای برتر و حذف کاربری‌های ناسازگار در رده سوم ارائه می‌شود. با توجه به گریز جمعیت اصیل، کثرت مهاجران و خانوارهای تک نفره به عنوان مهم‌ترین نقطه ضعف در جدول سوات عوامل درونی شناخته شد. در نتیجه، فرضیه سوم تأیید می‌شود.

فرضیه چهارم: به نظر می‌رسد افزایش کیفیت شبکه معابر به عنوان یکی از مؤلفه‌های

حرکت و دسترسی در میدان امام خمینی در کاهش وقوع جرائم شهری مؤثر است. نتیجه ماتریس استراتژی‌های عوامل داخلی معیار حرکت و دسترسی نشان می‌دهد که مهم‌ترین ضعف عامل W1، از هم گسیختگی محورهای عبوری به دلیل تراکم بالای تردد سواره با امتیاز وزن‌دار ۰/۳۳۲، مهم‌ترین قوت عامل S2، وجود خطوط و ایستگاه‌های مترو و پایانه‌های اتوبوسرانی با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴، مهم‌ترین فرصت عامل O2، اتکای اصلی نظام حمل و نقل به وسایل نقلیه عمومی سازگار با محیط‌زیست با امتیاز وزن‌دار ۰/۶۶۴ و مهم‌ترین تهدید عامل T4، کاهش امنیت پیاده به دلیل عرض بالای معابر با امتیاز وزن‌دار ۰/۱۶۶ است. همچنین، کل امتیاز وزن‌دار جدول ماتریس عوامل داخلی، ۲/۷۶۶ و پایین‌تر از میانگین (۳) است که نشان‌دهنده این است که ضعف‌ها در معیار حرکت و دسترسی بر قوت‌ها غالب هستند و در ماتریس استراتژی‌های عوامل خارجی، مجموع امتیاز وزن‌دار عوامل خارجی، ۲/۴۶۵ است که در اینجا هم عدد حاصله از میانگین (۳) پایین‌تر است و نشان‌دهنده این است که از فرصت‌های به دست آمده به درستی در جهت غلبه بر تهدیدها

استفاده نشده است و تهدیدها بر فرصت‌ها غالب هستند و جایگاه راهبردی محدوده مورد مطالعه در ناحیه تهاجمی قرار می‌گیرد. کاهش تراکم خطوط اتوبوسرانی و جایگزینی خطوط اتوبوس با خطوط مترو و تراموا (قطار خیابانی) در رده سوم ارائه می‌شود. با توجه به ازمهم گسیختگی محورهای عبوری به دلیل تراکم بالای تردد سواره به عنوان مهم‌ترین نقطه ضعف در جدول سوات عوامل درونی شناخته شد. در نتیجه، فرضیه چهارم تأیید می‌شود.

مجموع حاصل ضرب امتیاز و اهمیت در عوامل داخلی برابر با ۰/۴۶۹ و عوامل خارجی برابر با ۲/۶ است. در ادامه، جدول ۲ برای نشان دادن موقعیت راهبردی محدوده مورد مطالعه ارائه شده است.

جدول ۲ - ماتریس IFE معیار کاربری زمین

امتیاز وزن دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل راهبردی داخلی	نوع عامل
۰/۳	۳	۰/۱	S1- درآمدزایی بالا از کاربری‌های تجاری به دلیل مرکزیت خرید	تجاری
۰/۶۶۴	۴	۰/۱۶۶	S2- تراکم کاربری‌ها و مشاغل مختلف تجاری و امکان اشتغال	
۰/۵۳۲	۴	۰/۱۳۳	S3- وجود عملکردهای مختلف تجاری، اداری و گردشگری فضا	
۰/۱۹۸	۳	۰/۰۶۶	S4- تمرکز عناصر تاریخی ارزشمند	
۰/۱۴	۴	۰/۰۳۵	S5- بالا بودن سابقه سکونت ساکنان	
۰/۱۳۳	۱	۰/۱۳۳	W1- پایین بودن بالنسبه تراکم جمعیتی	مسکونی
۰/۰۶۶	۱	۰/۰۶۶	W2- افزایش روزافزون مشاغل کاذب و غیررسمی	
۰/۱۶۶	۱	۰/۱۶۶	W3- ازدحام فعالیت، جمعیت و وسایل نقلیه در روز و کاهش فعالیت در شب	
۰/۰۷	۲	۰/۰۳۵	W4- بی‌توجهی به تأمین خدمات موردنیاز ساکنان بافت مسکونی	
۰/۲	۲	۰/۱	W5- گریز جمعیت اصیل، کثرت مهاجران و خانوارهای تک‌نفره	
۲/۴۶۹	-	۱	جمع	

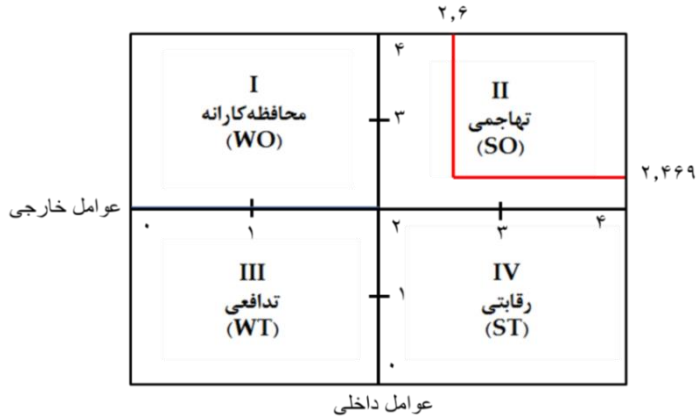
برابر جدول ۲ و در معیار کاربری زمین، نقاط قوت عوامل استراتژیک داخلی شامل کاربری‌ها و مشاغل مختلف تجاری و امکان اشتغال، وجود عملکردهای مختلف تجاری، اداری و گردشگری فضا و بالا بودن سابقه سکونت ساکنان دارای بیش‌ترین تأثیر و پایین بودن تراکم جمعیتی، افزایش مشاغل کاذب غیررسمی و ازدحام فعالیت، جمعیت و وسایل نقلیه در روز و کاهش فعالیت در شب دارای کمترین تأثیر می‌باشند.

جدول ۳ - ماتریس EFE معیار کاربری زمین

امتیاز وزن‌دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل راهبردی خارجی	
۰/۲۶۴	۴	۰/۰۶۶	O1- امکان بسترسازی مناسب در جهت کاهش مشاغل کاذب	نقاط فرصت
۰/۵۳۲	۴	۰/۱۳۳	O2- پتانسیل ایجاد فضاهای گردشگری، پذیرایی و فرهنگی	
۰/۱۰۵	۳	۰/۰۳۵	O3- پتانسیل ایجاد مقررات به دلیل قرار گرفتن در محدوده بافت تاریخی	
۰/۴	۴	۰/۱	O4- امکان تغییر کاربری فعالیت‌های ناسازگار و مزاحم شامل انبارها، تولیدی‌ها و غیره	
۰/۶۶۴	۴	۰/۱۶۶	O5- امکان رونق دادن به فعالیت در شب با استقرار کاربری‌های تجاری مناسب	
۰/۱۶۶	۱	۰/۱۶۶	T1- کاهش امنیت اجتماعی با از رونق افتادن فعالیت در شب	نقاط تهدید
۰/۰۶۶	۱	۰/۰۶۶	T2- تغییر کاربری قطعات مسکونی و کاهش امور سکونت به دلیل فرسودگی بافت	
۰/۱۳۳	۱	۰/۱۳۳	T3- گریز کارکردهای برتر و غلبه کاربری‌های ناسازگار با یکدیگر	
۰/۰۷	۲	۰/۰۳۵	T4- عدم جذب فعالیت‌های نو و غیر سنتی به مرکز شهر	
۰/۲	۲	۰/۱	T5- حرکت مهاجران از حاشیه به مرکز شهر به دلیل نزدیکی به محل کار و فعالیت	
۲/۶	-	۱	جمع	

برابر جدول ۳ و در معیار کاربری زمین، نقاط قوت و عوامل استراتژیک خارجی شامل امکان بسترسازی مناسب در جهت کاهش مشاغل کاذب، پتانسیل ایجاد فضاهای گردشگری و پذیرایی و امکان رونق دادن به فعالیت در شب با استقرار کاربری‌های

تجاری مناسب دارای بیشترین تأثیر و نقاط ضعف عوامل استراتژیک خارجی شامل کاهش امنیت اجتماعی، تغییر کاربری قطعات مسکونی به دلیل فرسودگی بافت و گریز کارکردهای برتر و غلبه کاربری‌های ناسازگار دارای کمترین تأثیر می‌باشند.

شکل ۲ - ماتریس عوامل داخلی و خارجی

جدول ۴ - ماتریس راهبردهای معیار کاربری زمین

نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)	ماتریس
<p>S4O2 - ایجاد فضاهای تفریحی و گردشگری با احیای هویت عناصر تاریخی و ارزشمند.</p> <p>S4O1 - استقرار فعالیت‌هایی در فضاهای تاریخی و قدیمی در جهت کاهش مشاغل کاذب.</p>	<p>W1O4 - جابه‌جایی و انتقال فعالیت‌های مزاحم و ناسازگار به بیرون از محدوده و بازیافت زمین برای استفاده خدماتی در جهت افزایش تراکم جمعیتی.</p> <p>W2O4 - کاهش بار فعالیت‌های تجاری کوچک‌مقیاس و نامعتبر و ساماندهی محورهای تجاری منشعب از بازار به‌منظور پالایش فعالیت‌های ناسازگار، جذب افراد تحصیل کرده به اشتغال.</p>	<p>نقاط فرصت (O)</p>
<p>S3T1 - اولویت دادن به کاربری‌های ۲۴ ساعته و کاهش فعالیت‌های اداری در جهت ایجاد فضاهایی ایمن برای پیاده‌روی و گردشگری</p> <p>S4T3 - بسترسازی کردوری خطی در جهت احیای لبه تجاری ارزشمند، استقرار کارکردهای برتر و حذف کاربری‌های ناسازگار.</p>	<p>W4T2 - تشویق ساکنان به تجمع و نوسازی بافت فرسوده در جهت تأمین خدمات موردنیاز ساکنان، افزایش تراکم (سکونت و فعالیت) و حل مشکل تغییر کاربری قطعات مسکونی از طریق اعمال ضوابط تشویقی و اعطای وام بلندمدت.</p> <p>W5T5 - افزایش نسبی جمعیت ساکن با جلب خانوارهای کم‌تعداد و بازگرداندن ساکنان اصلی و قدیمی به منطقه در جهت کاهش جذب مهاجران از حاشیه به مرکز شهر از طریق ارتقای کیفیت بافت و تقویت حس تعلق.</p>	<p>نقاط تهدید (T)</p>

جدول ۵ - اولویت‌بندی راهبردهای ترکیبی معیار کاربری زمین

اولویت	امتیاز نهایی	راهبردهای ترکیبی در معیار کاربری زمین
۱	۱۱/۳۷۵	S3T1 - اولویت دادن به کاربری‌های ۲۴ ساعته و کاهش فعالیت‌های اداری در جهت ایجاد فضاهایی ایمن برای پیاده‌روی و گردشگری.
۲	۱۰/۰۰۷	S4O2 - ایجاد فضاهای تفریحی و گردشگری با احیای هویت عناصر تاریخی و ارزشمند.
۳	۹/۹۸۵	S4T3 - بسترسازی کریدوری خطی در جهت احیای لبه تجاری ارزشمند، استقرار کارکردهای برتر و حذف کاربری‌های ناسازگار.
۴	۹/۱۱۷	S4O1 - استقرار فعالیت‌هایی در فضاهای تاریخی و قدیمی در جهت کاهش مشاغل کاذب.
۵	۸/۷۹۲	W2O4 - کاهش بار فعالیت‌های تجاری کوچک‌مقیاس و نامعتبر و ساماندهی محورهای تجاری منشعب از بازار به‌منظور پالایش فعالیت‌های ناسازگار، جذب افراد تحصیل کرده به اشتغال.
۶	۸/۷۸۵	W1O4 - جابه‌جایی و انتقال فعالیت‌های مزاحم و ناسازگار به بیرون از محدوده و بازیافت زمین برای استفاده خدماتی در جهت افزایش تراکم جمعیتی.
۷	۸/۰۷۳	W5T5 - افزایش نسبی جمعیت ساکن با جلب خانوارهای کم‌تعداد و بازگرداندن ساکنان اصلی و قدیمی به منطقه در جهت کاهش جذب مهاجران از حاشیه به مرکز شهر از طریق ارتقای کیفیت بافت و تقویت حس تعلق.
۸	۵/۸۵۲	W4T2 - تشویق ساکنان به تجمیع و نوسازی بافت فرسوده در جهت تأمین خدمات موردنیاز ساکنان، افزایش تراکم (سکونت و فعالیت) و حل مشکل تغییر کاربری قطعات مسکونی از طریق اعمال ضوابط تشویقی و اعطای وام بلندمدت.

در جدول ۵، اولویت‌بندی راهبردهای ترکیبی معیار کاربری زمین کاربری‌های ۲۴ ساعته و کاهش فعالیت‌های اداری در جهت ایجاد فضاهای ایمن برای پیاده‌روی و گردشگری، ایجاد فضاهای تفریحی و گردشگری با احیای هویت عناصر تاریخی و ارزشمند دارای بیشترین اولویت و افزایش نسبی جمعیت ساکن و تشویق ساکنین به تجمع و نوسازی بافت فرسوده دارای کمترین اولویت بوده است.

جدول ۶ - ماتریس IFE معیار حرکت و دسترسی

امتیاز وزن‌دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل استراتژیک داخلی	نقاط قوت
۰/۲۶۴	۴	۰/۰۶۶	S1- استقرار در محدوده طرح ترافیک	
۰/۶۶۴	۴	۰/۱۶۶	S2- وجود خطوط و ایستگاه‌های مترو و پایانه‌های اتوبوسرانی	
۰/۱۰۵	۳	۰/۰۳۵	S3- اختصاص فضایی جهت پارک موتورسیکلت و تاکسی در حاشیه سواره	
۰/۵۳۲	۴	۰/۱۳۳	S4- بالاترین امکان تبادل سفر با گذرها و مناطق اطراف	
۰/۴	۴	۰/۱	S5- وجود محورهای تجاری به عنوان مهم‌ترین کانون‌های جذب و تولید سفر	
۰/۳۳۲	۲	۰/۱۶۶	W1- اژه‌م گسیختگی محورهای عبوری به دلیل تراکم بالای تردد سواره	نقاط ضعف
۰/۲	۲	۰/۱	W2- ضعف در سلسله‌مراتب دسترسی گذرگاه‌های موجود	
۰/۰۷	۲	۰/۰۳۵	W3- کمبود پارکینگ و مشکلات بارگیری و باراندازی در محورهای تجاری	
۰/۰۶۶	۱	۰/۰۶۶	W4- فقدان تجهیزات حفاظتی (پل عابر پیاده) برای عبور از معابر اصلی	
۰/۱۳۳	۱	۰/۱۳۳	W5- افزایش بار ترافیکی به دلیل خطوط اتوبوس و مینی‌بوس و تمرکز ایستگاه‌های اصلی و پایانه‌ها	
۲/۷۶۶	-	۱	جمع	

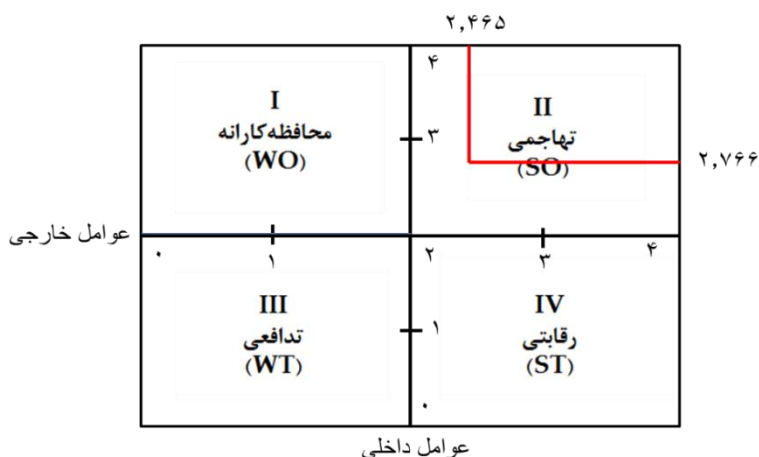
برابر جدول ۶، در معیار حرکت و دسترسی، نقاط قوت داخلی شامل استقرار در محدوده طرح ترافیک، وجود خطوط و ایستگاه‌های مترو و پایانه اتوبوسرانی و نقاط ضعف شامل فقدان تجهیزات حفاظتی (پل عابر پیاده) و افزایش بار ترافیکی است.

جدول ۷ - ماتریس EFE معیار حرکت و دسترسی

امتیاز وزن‌دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل استراتژیک خارجی	نقاط قوت
۰/۵۳۲	۴	۰/۱۳۳	O1- پتانسیل ایجاد یک شبکه گذرهای امن و پرجاذبه	
۰/۶۶۴	۴	۰/۱۶۶	O2- اتکای اصلی نظام حمل و نقل به وسایل نقلیه عمومی سازگار با محیط‌زیست	
۰/۴	۴	۰/۱	O3- امکان ایجاد تسهیلات برای حرکت ایمن و آسوده پیادگان و دوچرخه‌سواران	
۰/۱۹۸	۳	۰/۰۶۶	O4- انتقال پایانه‌های اتوبوسرانی به مرزهای محدوده طرح ترافیک	

۰/۱۰۵	۳	۰/۰۳۵	O5- امکان افزایش نفوذپذیری به درون بلوک‌های شهری و بافت ریزدانه و فشرده	بهره‌مندی
۰/۱۳۳	۱	۰/۱۳۳	T1- کاهش امنیت با اشباع تقاطع گذرهای اصلی از وسایل نقلیه در ساعات اوج ترافیک	
۰/۱	۱	۰/۱	T2- عرض کم محور پیاده موجب کاهش امنیت پیاده و تداخل پیاده با سواره	
۰/۱۳۲	۲	۰/۰۶۶	T3- عدم امکان امدادسانی و تأمین نیازهای دسترسی به درون بافت فرسوده و ارزشمند	
۰/۱۶۶	۱	۰/۱۶۶	T4- کاهش امنیت پیاده به دلیل عرض بالای معابر	
۰/۰۳۵	۱	۰/۰۳۵	T5- فقدان طرح هندسی مناسب و بروز آشفتگی و نابسامانی در ساعات اوج ترافیک	
۲/۴۶۵	-	۱	جمع	

برابر جدول ۷، در معیار دسترسی، عوامل خارجی شامل پتانسیل ایجاد یک شبکه گذرهای امن و پرجاذبه، امکان ایجاد تسهیلات برای حرکت ایمن و آسوده پیاده‌ها و دوچرخه‌سواران دارای بیش‌ترین اثرگذاری و نقاط ضعف عوامل داخلی شامل کاهش امنیت با اشباع تقاطع گذرهای اصلی، عرض کم محور پیاده و تداخل پیاده با سواره و کاهش امنیت پیاده به دلیل عرض بالای معابر است. همان‌گونه که از جدول ۶ و ۷ می‌توان استنباط کرد، مجموع حاصل ضرب امتیاز و اهمیت در عوامل داخلی برابر با ۲/۷۶۶ و عوامل خارجی برابر با ۲/۴۶۵ است.

شکل ۳ - ماتریس عوامل داخلی و خارجی

جدول ۸ - ماتریس استراتژی‌های معیار حرکت و دسترسی

ماتریس	نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)
نقاط فرصت (O)	S4O3 - ساماندهی محورهای پیاده و دوچرخه در امتداد گذرها و خیابان‌های اصلی و راسته‌های درون بافت قدیمی S2O2 - تقویت شبکه حمل و نقل عمومی سازگار با محیط‌زیست به موازات محور سواره	W4O3 - ایجاد تجهیزات حفاظتی یا زیر گذر و خط‌کشی عابر پیاده در جهت افزایش ایمنی و آرامش پیادگان و دوچرخه‌سواران W5O2 - کاهش تراکم خطوط اتوبوسرانی و جایگزینی خطوط اتوبوس با خطوط مترو و تراموا
نقاط تهدید (T)	S2T1 - محدود کردن حرکت سواره شخصی با تقویت امکانات جابه‌جایی با وسایل حمل و نقل عمومی S4T3 - ایجاد سامانه‌ای از خیابان‌های متصل و دسترسی‌های اضطراری در جهت تأمین نیازهای امدادسانی به بافت ریزدانه	W1T5 - اصلاح طرح هندسی راه‌ها در جهت ساماندهی محورهای عبوری و کاهش تراکم بالای سواره W2T4 - تقویت سلسله‌مراتب دسترسی و امکان ایجاد تمهیداتی در جهت کاهش سرعت سواره در جهت امنیت پیاده

جدول ۹ - ماتریس IFE معیار دید و منظر شهری

امتیاز وزن‌دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل استراتژیک داخلی	نوع اثر
۰/۵۳۲	۴	۰/۱۳۳	S1 - وجود جداره و سیمای شهری تاریخی و ارزشمند در محورهای اصلی	مثبت
۰/۴۹۸	۳	۰/۱۶۶	S2 - وجود کانون‌ها و کریدورهای دید فعال در محور و جداره‌ها	
۰/۴	۴	۰/۱	S3 - وجود ارزش‌های هویتی با وجود عناصر تاریخی و ارزشمند شهری	
۰/۱۰۵	۳	۰/۰۳۵	S4 - وجود درختان در زیباسازی فضاها و حس محصوریت و سرزندگی به منظر شهری	
۰/۱۹۸	۳	۰/۰۶۶	S5 - وجود بالنسبه جداره‌های فعال در محورهای اصلی و ایجاد حس سرزندگی و خودمانی بودن	
۰/۲	۲	۰/۱	W1 - بی‌نظمی و ایجاد حس یکنواختی در سیمای بصری و خط آسمان محورهای اصلی	منفی
۰/۱۳۲	۲	۰/۰۶۶	W2 - عدم توجه به کف سازی برخی معابر سواره و گذرگاه‌های پیاده	
۰/۲۶۶	۲	۰/۱۳۳	W3 - نابسامانی الحاقات و تابلوهای تبلیغاتی در بدنه و نمای ساختمان‌ها	
۰/۰۷	۲	۰/۰۳۵	W4 - عدم نورپردازی مناسب و کاهش روشنایی محیط در شب	
۰/۱۶۶	۱	۰/۱۶۶	W5 - عدم ارتباط و هماهنگی و تناسب فضایی بین عناصر در جداره‌ها و بدنه‌ها	
۲,۵۶۷	-	۱	جمع	

برابر جدول ۹، در معیار دید و منظر شهری، نقاط قوت عوامل استراتژیک داخلی شامل وجود جداره و سیمای شهری تاریخی و ارزشمند در محورهای اصلی، وجود ارزش‌های هویتی با وجود عناصر تاریخی و ارزشمند شهری و نقاط ضعف شامل عدم ارتباط و هماهنگی و تناسب فضایی بین عناصر در جداره‌ها و بدنه‌ها، بی‌نظمی در ایجاد حس یکنواختی در سیمای بصری و خط آسمان محورهای اصلی و عدم نورپردازی مناسب و کاهش روشنایی محیط در شب است.

جدول ۱۰ - ماتریس EFE معیار دید و منظر شهری

امتیاز وزن‌دار	امتیاز وضع موجود	وزن	عوامل استراتژیک خارجی	
۰/۵۳۲	۴	۰/۱۳۳	01- ایجاد تمهیداتی در جهت ایجاد فضایی برای گفتگو و دیدار پیادگان	نقاط قوت
۰/۶۶۴	۴	۰/۱۶۶	02- امکان باز زنده سازی فضاهای جمعی، هویت‌ها و خاطره‌ها و گذار به فضاهای مدنی امروز	
۰/۴	۴	۰/۱	03- امکان ایجاد کریدور خطی از طریق باز زنده سازی لبه‌های ارزشمند تاریخی	
۰/۱۰۵	۳	۰/۰۳۵	04- ایجاد تنوع در سیمای مسیر پیاده توسط خط آسمان منظم و متناسب	
۰/۱۹۸	۳	۰/۰۶۶	05- ایجاد تمهیداتی در جهت ترمیم کف سازی معابر اصلی پیاده و سواره	
۰/۱۶۶	۱	۰/۱۶۶	T1- کاهش آرامش روانی به دلیل عدم هماهنگی بین مصالح، رنگ و تقسیمات افقی و عمودی نما	نقاط تهدید
۰/۱۳۲	۲	۰/۰۶۶	T2- بروز خطرات ناشی از عدم کف سازی مطلوب از لحاظ کیفیت و جنس کف	
۰/۰۷	۲	۰/۰۳۵	T3- ایجاد اغتشاشات بصری و غلبه ریتم‌های عمودی بر ریتم‌های افقی	
۰/۱	۱	۰/۱	T4- کم‌رنگ شدن چشم‌اندازها و کریدورهای دید به دلیل تراکم بالای سواره	
۰/۱۳۳	۱	۰/۱۳۳	T5- تخریب بدنه‌های ارزشمند و باقی ماندن الحاقات آزردهنده	
۲/۵	-	۱	جمع	

برابر جدول ۱۰، در معیار دید و منظر شهری، فرصت‌های عوامل استراتژیک خارجی شامل: ایجاد تمهیداتی در جهت ایجاد فضایی برای گفتگو و دیدار پیادگان، امکان باز زنده سازی فضاهای جمعی، هویت‌ها و خاطره‌ها و گذار به فضاهای مدنی امروز و امکان ایجاد کریدور خطی از طریق باز زنده سازی لبه‌های ارزشمند تاریخی دارای بیش‌ترین تأثیر و بروز خطرات ناشی از عدم کف‌سازی مطلوب از لحاظ کیفیت و جنس کف، ایجاد اغتشاشات بصری و غلبه ریتم‌های عمودی بر ریتم‌های افقی و ایجاد اغتشاشات بصری و غلبه ریتم‌های عمودی بر ریتم‌های افقی دارای تهدیدات بیشتری است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف تحقیق حاضر، تحلیل عوامل محیطی مؤثر بر میزان جرائم شهری در راستای خلق فضایی ایمن و پیاده‌مدار در محدوده مطالعاتی حوزه میدان امام خمینی شهر تهران است. ویژگی‌های محیطی و جغرافیایی در وقوع جرم مؤثر می‌باشند و با توجه به بررسی معیارهای عوامل محیطی در چهار حوزه نظام کاربری زمین، نظام حرکت و دسترسی، نظام فرم کالبدی و نظام منظر شهری است. بررسی زیر معیارهای نظام کاربری زمین شامل وضعیت کاربری اراضی، زمان فعالیت کاربری، کاربری‌های اوقات فراغت، عملکرد و فعالیت کاربری، قلمرو مکانی محیط، بررسی زیر معیارهای نظام حرکت و دسترسی شامل شبکه حرکت سواره و پیاده، دسترسی‌ها و ورودی‌ها، دسترسی به تسهیلات خدماتی، شبکه حمل و نقل عمومی، بررسی زیر معیارهای نظام فرم کالبدی شامل استخوان‌بندی فضایی، الگو و شکل بافت، فرسودگی بافت، نظام بلوک و قطعه‌بندی زمین، محصوریت گذرها و بررسی نظام منظر شهری شامل روشنایی محیط، مبلمان شهری، کانون‌ها و کریدورهای دید، جداره‌های فضای شهری، خوانایی محیط و کیفیت کف‌پوش است.

در حوزه نظام منظر شهری، مهم‌ترین ضعف، عامل نابسامانی الحاقات و تابلوهای تبلیغاتی در بدنه و نمای ساختمان‌ها، مهم‌ترین قوت، عامل وجود جداره‌های و سیمای شهر تاریخی و ارزشمند در محورهای اصلی، مهم‌ترین فرصت، عامل امکان باز زنده‌سازی فضاهای جمعی، هویت‌ها و خاطره‌ها و گذار به فضاهای مدنی امروز و مهم‌ترین تهدید، عامل کاهش آرامش روانی به دلیل عدم هماهنگی بین مصالح، رنگ و تقسیمات افقی و عمودی

نما است که بدین ترتیب، مهم‌ترین زیرمعیارها شامل جداره‌های فضای شهری و خوانایی محیط در محدوده مورد مطالعه می‌شود. همچنین، در حوزه نظام فرم کالبدی، مهم‌ترین ضعف، عامل تراکم قطعات با مساحت بالای ۲۰۰۰ مترمربع، مهم‌ترین قوت، عامل وجود مجموعه‌های فضایی، کانون‌ها و فضاهای شاخص (میدان‌ها و خیابان‌های قدیمی)، مهم‌ترین فرصت، عامل احیای استخوان‌بندی اصلی تاریخی و ارزش‌های نهفته در تک بناها، بدنه محورها و فضاهای عمومی و مهم‌ترین تهدید، عامل عدم توجه به حفاظت و مرمت نواحی تاریخی و بناهای ارزشمند است که بدین ترتیب، مهم‌ترین زیرمعیارها شامل استخوان‌بندی فضایی، نظام بلوک و قطعه‌بندی زمین و فرسودگی بافت می‌شود.

در حوزه نظام کاربری زمین، مهم‌ترین ضعف، عامل گریز جمعیت اصیل، کثرت مهاجران و خانوارهای تک نفره، مهم‌ترین قوت، عامل تراکم کاربری‌ها و مشاغل مختلف تجاری و امکان اشتغال، مهم‌ترین فرصت، عامل امکان رونق دادن به فعالیت شب با استقرار کاربری‌های تجاری مناسب و مهم‌ترین تهدید، عامل حرکت مهاجران از حاشیه به مرکز شهر به دلیل نزدیکی به محل کار و فعالیت است که بدین ترتیب، مهم‌ترین زیرمعیارها شامل وضعیت کاربری اراضی، زمان فعالیت کاربری، کاربری‌های اوقات فراغت و عملکرد و فعالیت کاربری می‌شود. در حوزه نظام حرکت و دسترسی نیز مهم‌ترین ضعف، عامل ازهم‌گسیختگی محورهای عبوری به دلیل تراکم بالای تردد سواره، مهم‌ترین قوت عامل، وجود خطوط و ایستگاه‌های مترو و پایانه‌های اتوبوسرانی با امتیاز وزن‌دار، مهم‌ترین فرصت، عامل اتکای اصلی نظام حمل و نقل به وسایل نقلیه عمومی سازگار با محیط‌زیست و مهم‌ترین تهدید، عامل کاهش امنیت پیاده به دلیل عرض بالای معابر است که بدین ترتیب، مهم‌ترین زیرمعیارها شامل شبکه حرکت سواره و پیاده و شبکه حمل و نقل عمومی می‌شود. نتایج این تحقیق با تحقیقات علیوردی نیا (۱۳۹۳)، ابراهیمی و منصورآبادی (۱۳۸۷)، فرزین‌راد و محمدی‌فرد (۱۳۹۵)، ساریخانی و بهلولی (۱۳۹۵)، حیدری و همکاران (۱۳۸۸)، بارانی و همکاران (۱۳۹۷) و شجاعیان و همکاران (۱۳۹۸) همسو بوده و همخوانی دارد.

- براساس نتایج تحقیق، پیشنهادهای کاربردی در این خصوص ارائه می‌شود:
- کاهش استفاده از الحاقات در خیابان‌های فردوسی و لاله‌زار و هماهنگی جداره‌های میدان امام خمینی؛
 - اختصاص نیمی از خیابان‌های دارای بافت تاریخی به محور پیاده در جهت حفاظت از ابنیه ارزشمند از فرسودگی و آلودگی‌های زیست‌محیطی؛
 - نفوذپذیری بالای مسیر با قرارگیری مناسب مبلمان، پوشش گیاهی و سایر عناصر محدودکننده خیابان‌های جداره میدان؛
 - ایجاد تنوع فضایی و عملکردی، افزایش حضورپذیری و جذابیت و هویت تاریخی با استفاده از عناصر جاذب جمعیت همچون مجسمه و آب‌نما در وسط میدان امام خمینی؛
 - ساماندهی و تبدیل مغازه‌ها و راسته‌های ابزارفروشی یا کاربری‌های ناسازگار با فعالیت شبانه در خیابان‌های جداره میدان؛
 - ایجاد کاربری‌هایی مانند رستوران‌ها، کافه‌ها، نمایشگاه‌های خیابانی و فصلی در پیاده‌راه باب همایون و ناصر خسرو؛
 - تبدیل کاربری‌های بدنه شمالی میدان امام خمینی به کاربری‌های تجاری و فرهنگی با فعالیت غالب پذیرایی - جهانگردی؛
 - نورپردازی بناهای تاریخی و کانون‌ها و کریدورهای شاخص دید میدان امام خمینی (ره)؛
 - تقویت و ساماندهی ایستگاه تاکسی میدان امام خمینی (ره) و افزایش خطوط تاکسیرانی؛
 - اصلاح طرح هندسی راه و اولویت به ایجاد خطوط تراموا در کنار خطوط سواره و پیاده در خیابان‌های جداره میدان امام خمینی (ره)؛
 - کاهش عرض معبر سواره و نصب سرعت‌گیر و چراغ راهنمایی در خیابان‌های فردوسی و امام خمینی (ره).

سپاسگزاری

از اساتید محترم، متخصصان برنامه‌ریزی شهری، مدیران حوزه‌های مختلف شهری و کارشناسان شهرسازی و نوسازی شهرداری تهران که در تدوین و تکمیل این پژوهش همکاری داشتند، تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

منابع فارسی

- بارانی پسبانی، وحید؛ اصائلو، علی؛ توکلی، نغمه مصطفی و پورمنافی، ابوالفضل (۱۳۹۷). مقایسه تطبیقی تحلیل فضایی-مکانی جرائم شهری. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۳(۵۰)، صص ۱۶-۲۵. قابل بازیابی از:

<https://www.magiran.com/paper/1877084>

- برتاو، عیسی (تابستان ۱۳۹۱). درآمدی بر ارتباط مکان و جرم. فصلنامه کارگاه. ۱۹(۵)، صص ۹۴-۱۲۵. قابل بازیابی از:

http://journals.police.ir/article_10484.html

- بهشتی زواره، مریم؛ صنّعی آبادی، فائزه و مریخی پور، مهسا (۱۳۹۳). تأثیر پیاده‌مداری بر کاهش جرم با تأکید بر رویکرد CPTED (مطالعه موردی: میدان عتیق اصفهان). ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های اسلامی. مشهد.

- تاجر، سعید علی؛ کریمی، مهرداد و حاجیان، مینا (۱۳۹۴). مقایسه تطبیقی عملکرد خیابان‌های پیاده‌محور با هدف تقویت زندگی جمعی در شهر اسلامی- ایرانی. فصلنامه نقش جهان. ۵(۳)، صص ۸۰-۸۸. قابل بازیابی از:

<https://www.magiran.com/paper/1519798>

- تقوایی، مسعود؛ وارثی، حمیدرضا و سلطانی، لیلا (۱۳۹۰). تحلیل فضای گردشگری پارک کوهستانی صفا بر اساس ادراک محیطی شهروندان اصفهانی. مجله جغرافیا. ۹(۲۹)،

صص ۱۰۹-۱۲۸. قابل بازیابی از: <https://www.magiran.com/paper/893047>

- حاتمی نژاد، حسین (۱۳۸۷). تبیین نقش فضاهای شهری در پیشگیری از وقوع جرم و ایجاد امنیت. فصلنامه سپهر. ۲۲(۸۷)، صص ۶۸-۷۶. قابل بازیابی از:

<http://ensani.ir/fa/article/340389>

- حیدر زاده، شیوا؛ رضایی استبرق، زهرا و احمدی، قادر (۱۳۹۲). بررسی تحلیل شاخص‌های امنیت در فضاهای شهری در محله زرتشتیان کرمان. همایش ملی معماری، فرهنگ و مدیریت شهری.

- حیدری، علی اکبر؛ پیوسته گر، یعقوب و کیایی، مریم (۱۳۹۵). ارزیابی نقش حیاط در ارتقای راندمان عملکردی خانه. فصلنامه صنفه. ۲۶(۲)، صص ۳۹-۶۰. قابل بازیابی از:

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1405242>

- رستمی تبریزی، لمیا (۱۳۸۸). درآمدی بر رویکرد جنسیتی جرم‌شناسی. فصلنامه پژوهشی تحقیقات حقوقی. شماره ۵۰، صص ۲۷-۴۹. قابل بازیابی از:

<https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/563452>

- رضازاده، راضیه؛ زبردست، اسفندیار و لطیفی، لاله (۱۳۹۰). سنجش ذهنی قابلیت پیاده‌مداری و مؤلفه‌های تأثیرگذار بر آن در محلات (مطالعه موردی: محله چیدر). مجله مدیریت شهری و روستایی. شماره ۲۸، صص ۲۹۷-۳۱۳. قابل بازیابی از:

<https://www.magiran.com/paper/1053741>

- زارع سید محمد (۱۳۹۲). سرزندگی، کیفیت گمشده میدان‌های شهری امروز ایران (مطالعه موردی: میدان توپخانه تهران). مجموعه مقالات نخستین همایش ملی معماری پایدار و توسعه شهری. بوکان.

- ساریخانی، عادل و سلطانی بهلولی، مریم (تابستان ۱۳۹۵). نقش قوه مجریه در پیشگیری اجتماعی از جرم. مجله حقوقی دادگستری. ۸۰(۹۴)، صص ۱۴۱-۱۵۴. قابل بازیابی از:

http://www.jlj.ir/article_21936.html

- سرایی، محمدحسین و مهره کش، شیرین (۱۳۹۴). شاخص شناسی فرسودگی بافت‌های شهری (مطالعه موردی: منطقه ۳ شهر اصفهان). فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی. ۳(۵)، صص ۱۰۵-۱۲۰. قابل بازیابی از:

<http://ensani.ir/fa/article/368349>

- سیف الهی فخر، سپیده؛ لاریمیان، تایماز و معززی، امیرمحمد (۱۳۹۲). تعیین شاخص‌های مؤثر در خلق مکان‌های امن پیاده‌مدار جهت ارتقای تعاملات اجتماعی (مطالعه موردی: خیابان بهار آزادی محله خاک سفید تهران). نشریه معماری و شهرسازی ایران. ۴(۵)، صص ۸۵-۹۵. قابل بازیابی از:

<http://ensani.ir/fa/article/418563>

- شجاعیان، علی؛ سجادیان، ناهید و رحیم‌پور، نگار (۱۳۹۸). بررسی تأثیر توده و فضای شهری بر کیفیت وقوع جرم در شهر بهبهان. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی. ۱۴(۵۴)، صص ۲۷-۵۰. قابل بازیابی از:

http://icra.jrl.police.ir/article_91584.html

- ضرابی، اصغر؛ وارثی، حمیدرضا و قنبری، محمد (۱۳۹۱). تحلیل کاربری اراضی شهر جدید بینالود. فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی. ۲(۵)، صص ۴۹-۶۶. قابل بازیابی از:

<http://ensani.ir/fa/article/309055>

- علیوردی‌نیا، اکبر (۱۳۹۳). مدیریت پیشگیری از جرم در ایران. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان. ۲(۸)، صص ۳۷-۵۸. قابل بازیابی از:

http://www.jmsp.ir/article_7769.html

- فرزین‌راد، رویا و محمدی‌فرد، بشری (۱۳۹۵). رویکردی بر مقوله پیشگیری از جرم در پرتو نظام قانونی ایران با تأکید بر قانون جدید پیشگیری از جرم. فصلنامه تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری. ۱۲(۲۷)، صص ۱۱۳-۱۳۸. قابل بازیابی از:

https://jlap.srbiau.ac.ir/article_9461.html

- کاظمی‌نیا، عبدالرضا و میمنندی‌پاریزی، صدیقه (۱۳۹۶). ارزیابی توان شبکه معابر شهری و طراحی مناسب‌ترین شبکه هندسی معابر. نشریه علوم و فنون نقشه‌برداری. ۶(۴)، صص ۸۷-۱۰۶. قابل بازیابی از:

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=315128>

- محمدنسل، غلامرضا (۱۳۹۳). کلیات پیشگیری از جرم. تهران: نشر میزان.

منابع لاتین

- Foster, M. (2014). The Hot Spots Matrix: A Fram Work for the Spatio Temporal of Crime Reduction. Police. Retrieved From: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1561426042000191305>
- Schneider, R.H., Kitchen, T. (2013). Putting Crime Prevention Through Environmental Design into practice via planning systems:A Comparison of Experience in the US and UK.Built Environment.39(1),pp.9-30(22). Retrieved From: <https://www.jstor.org/stable/43296830>